

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQUARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODEL I	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEKANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakhmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	
DEBITORLIK QARZLARINING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI	112
Normatova Gulmira Xayrullaevna	

SOLIQLARNI PROGNOZLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	118
Ergashov Jamshid Ashurovich	
MEHNAT XARAJATLARI HISOB: NAZARIY ASOSLAR, USULLAR VA BOSHQARUVDA AHAMIYATI.....	126
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
KORPORATIV XIZMATLARNING BANK FOYDASIGA TA'SIRI: KOMISSION VA FOIZLI DAROMADLAR TAHLILI	131
Qurbonov Abror Abdullayevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILY MEXANIZMLARI	136
Djamalov G'ofir Oribjanovich	
OCHIQLIK INDEKSI VA KORRUPTSIYAGA QARSHI KURASH SAMARADORLIGI: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING INSTITUTSIONAL TAHLILI	144
Dilshod Pulatov, Uchqun Abdug'aniyev	
DUNYO SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY HOLATI VA NATIJALARI TAHLILI	153
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	160
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
QURILISH TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI	164
Muxibova Guli Yarkinovna, Sharifxodjayeva Odina Ulug'bek qizi	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARINING TALIM JARAYONIGA TA'SIRINI BAHOLASH	168
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI: XALQARO TAJRIBA VA INSTITUSIONAL YONDASHUVLAR	173
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich	
KORXONALARDA AI-DRIVEN "DECISION SUPPORT SYSTEMS" (DSS)NI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Mardanova Ra'no	
STRENGTHENING THE FINANCING OF FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN THROUGH BANK CREDIT	186
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Ibadullaeva Asal Ulugbek qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH	192
Aytmuratov Qutlimurat Jalgasovich	
ATTRACTING INVESTMENTS FROM FINANCIAL MARKETS AND FACTORS INFLUENCING THE INCREASE OF THEIR ATTRACTIVENESS	196
Kholov Sherali Akhrorboyevich	
MARKAZIY OSIYODA TRANSCHEGARAVIY SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA ADOLATLI TAQSIMLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	200
Matkarimov Mansur	
XALQARO XIZMATLAR SAVDOSIDA TIBBIY TURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	206
Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING KO'P OMILLI INDIKATORLARI TIZIMI	213
Ibroximov Iloxomjon Shavkatjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINI IQTISODIY FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	219
Tillayeva Barno Ramiziddinova	
NOTIJORAT TASHKILOTLAR FAOLIYATIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI VA AUDITORLIK HISOBOTLARINING O'ZIGA XOSLIGI	224
Xolmirmayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РЕИНТЕГРАЦИИ ВОЗВРАЩАЮЩИХСЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА.....	230
<i>Амантурова Дилбара Кыдыкбековна</i>	
РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	237
<i>Асрарова М.У.</i>	
О СКОРИНГОВЫХ МЕТОДАХ ЭКСПРЕСС-АНАЛИЗА ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	242
<i>Ирмухамедова Муслима Дилшодовна</i>	
UY-JOY QURILISHIDA ESKROU MEXANIZMLARINI JORIY ETISH ORQALI INVESTITSION XAVFSIZLIK VA MOLIVAVIY SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH	247
<i>Karimov Inomjon Ortikbaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI	254
<i>Kamoliddinov Ilhomjon Muxammadjonovich, Kobilov Murod Vakkosovich</i>	
TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	259
<i>Axmedov Toxirjon Xasanjon o'g'li</i>	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ENERGETIKA VA ISHLAB CHIQARISH SALOHİYATINING ROLI	264
<i>Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li</i>	
TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS-NAZORAT TIZIMI ORQALI RISKLARNI SAMARALI BOSHQARISH	270
<i>Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ И СТРАХОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКИНГА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ.....	275
<i>Бахтиёров Худайберган Хамдам угли</i>	
DOIMIY BO'LMAGAN KUCH TA'SIRIDA DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONLI TAHLIL QILISH.....	282
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Isomova Sabohat Islom qizi</i>	
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF STRUCTURAL ECONOMIC TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN.....	290
<i>Isakjanova Saboxat Muhamedovna</i>	
МОДЕЛИРОВАНИЕ САМОВОЗБУЖДЕНИЕ НЕЯВНОПОЛЮСНОГО СИНХРОННОГО ГЕНЕРАТОРА ПРОДОЛЬНО-ПОПЕРЕЧНОГО ВОЗБУЖДЕНИЯ.....	298
<i>Пирматов Нурали Бердиёрович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Бердиёров Улугбек Нурали угли, Бердиёров Улмасбек Нурали угли</i>	
YURTIMIZDAGI EKOLOGIK SOF YOG'OCH MATERIALLARIDAN TAYYORLANGAN ORAYOMA KONSTRUKSIYALARINING CHO'ZILISHGA QARSHILIGI	305
<i>Yunusaliyev Elmurod Muhammadyaqubovich, Toshpulatov Ilhomjon Baxtiyorovich</i>	
AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI.....	311
<i>Aminov Hamza Husanovich, Madrimov Rajabboy Masharipovich, Xamdullayeva Aziza Baxtiyor qizi</i>	
EXPLAINABLE AI YORDAMIDA SOC UCHUN TUSHUNTIRILADIGAN KIBERXAVF ANIQLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	318
<i>N.N. Jo'rayev, A.Sh. Juraboyev</i>	
QUYOSH FOTOELEKTRIK MODULLARINI SUV YORDAMIDA TOZALASH VA SOVITISH USULLARI TAHLILI	324
<i>Ibragimov Umidjon Hikmatullayevich, Qodirov Jobir Ro'zimatovich, Izomov Shahzod Niyoz o'g'li, To'yumurodov Quvonchbek Sherzod o'g'li</i>	

RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING QURILISH SOHASIGA INTEGRATSIYASI: ILG'OR XALQARO TAJRIBA	332
Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna	
ФАКТОРЫ НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОБИРАЕМОСТЬ НАЛОГОВ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	339
Хакимова Ситора Ильёсжон кизи, Муталова Дилором Махамаджановна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	345
Л.А. Кадырова, Б. Н. Эгамов	
О'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SUG'URTA BOZORINING TUZILISHI TAHLILI	350
G'ozdiyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLİYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	358
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
KONTEYNERLI TASHUVLARNING JORIY HOLATI, MAVJUD MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	366
Samatov G'affor Alloqulovich, Xolmatov Bekzod Nurmatovich, Toxirov Maxmudjon Murodjon o'g'li, Absattarov Isomiddin Xotam o'g'li	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH OMILLARI BO'YICHA NOMUVOFIQLIKNI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH MEXANIZMI	381
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR	386
Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li	
SIFATLI TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH VA AHOLIGA QAMROVNI TA'MINLASHDA BOSHQARUV QARORLARINING AHAMIYATI	391
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA GIPERPARAMETRLARNI MATEMATIK OPTIMALLASHTIRISH USULLARI	396
Husan Arziqulov Normurod o'g'li	
ENHANCING THE SERVICE SECTOR AS A MEANS OF CREATING EMPLOYMENT IN TOURISM INFRASTRUCTURE	401
Zarikeev Rasul Polatovich	
EXPANDING BANK CREDIT OPPORTUNITIES FOR FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	406
Isakov Janabay Yakipbaevich	
BANKS' BROKERAGE AND ADVISORY SERVICES IN FACILITATING SECURITIES TRANSACTIONS AND IMPROVING MARKET LIQUIDITY	412
Isakov Isobek Janabay uli	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ	416
Ибрагимов Мансур Ахметович	
ОПТИМИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ НОВЫХ ЦЕПЕЙ ПОСТАВОК	421
Маннапова Феруза Фахриддин кизи	
О'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISLOM MOLİYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	428
Isroilov Obid Olimjonovich	
OZIQ-OVQAT BOZORI KON'YUNKTURASINI BAHOLASHDA KO'P OMILLI REGRESSIYA MODELINING SAMARADORLIGI	433
Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich	

AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHNING ISTIQBOLLARI.....	438
Djuraeva Didora Sobirjonovna	
ZAMONAVIY MOLIVAVIY INFRATUZILMANING INSTITUSIONAL ASOSLARI: TO'LOV TIZIMLARI NAZARIYASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	441
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI MENEJMENT VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	449
Zayaviddinova Nafisa Muxammadovna	
CORPORATE GOVERNANCE, FDI, AND URBANIZATION IN THE GREEN ECONOMIC TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN	454
Ablaeva Valentina	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND MICRO-ENTERPRISE DEVELOPMENT	460
Dilafroz Kuchkorova	
LEGIRLANGAN PO'LATLARDAN TAYYORLANGAN PROKATLASH JO'VALARINI CHIDAMLILIGINI OSHIRISH UCHUN TERMIK PUXTALASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	466
Saydumarov Botir Muradovich, Berdiyev Darob Murotovich, Tashmatov Ravshan Qobilovich	
SHAMOL TURBINASINING IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATORI O'TKINCHI JARAYONLARINING TAHLILI	471
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Yunusov Obidxon Abdivait o'g'li, Jo'rayev Doston Majid o'g'li	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	479
Babaxanova Dildora Rustamovna	
RAQOBAT USTUNLIGIGA ERISHISHDA ZAMONAVIY MARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	485
Meliqulov Abdulhalil Norinovich	
JAMOAT AHAMIYATIGA EGA TASHKILOTLAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARI, ULARNING MOLIVAVIY HISOBOTLARI VA AUDITIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.....	490
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
EFFICIENCY OF IMPROVING THE IT SERVICES EXPORT	494
Uzakov Ortik Shaymardanovich	
CHORVACHILIKDA ILK VETERINARIYA XIZMATI TARIXI: QADIMGI O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	499
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHGA BAG'ISHLANGAN DASTLABKI ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING TAHLILI	503
Xamroyev Anvar Ashurovich	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	508
A.A.Abduvoxidov	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIVAVIY HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	518
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
PERFORMANCE APPRAISAL FAIRNESS AND EMPLOYEE OUTCOMES IN UZBEKISTAN'S EDUCATIONAL INSTITUTIONS: A QUANTITATIVE INVESTIGATION	525
Farida Nishanova	
SANOAT KORXONALARIDA SIFAT BOSHQARUVI TIZIMLARINING ISHLAB CHIQARISH JARAYONIGA TA'SIRI	535
O'.M. Baytanov	

DIGITAL METHODS FOR MONITORING HAND HYGIENE AND AUTOMATIC NAIL SEGMENTATION USING COMPUTER VISION TECHNOLOGIES	540
Shavkat Shukhratovich Azimov, Temurbek Zokir Ugli Daminov, Durdona Nurjonovna Rasulova, Dilorom Umrzakovna Nalibaeva	
MATLAB-BASED OPTIMIZATION OF METHANE FEED INTAKE IN A GTL PLANT FOR SYNTHETIC FUEL PRODUCTION.....	545
U.T. Beshimov, U.R. Azamatov, A.G. Makhsumov, E.E. Mashaev	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПТИМАЛЬНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО ВЛОЖЕНИЯ В СОЦИАЛЬНО-ЗНАЧИМЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	554
Зайналов Ж.Р. , Абдуллаева С.Ш., Нурмухамедов А.М.	
INFORMATIKA FANINI O'QITISHDA ONLAYN TEST VA AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMLARI: INNOVATSION METODLAR, ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA DOLZARB MUAMMOLAR TAHLILI	561
Nasriddinov Zaynobbiddin Xusniddin o'g'li, Sayidov Nozimjon Abdunosirovich	
SERVOMOTORLARNING XARAKTERISTIKALARI	565
Pirmatov Nurali Berdiyarovich, Egamov Akmal Mamarasulovich, Mamarasulov Nodir Akmal o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI BOSHQARISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	572
O'rinov Komiljon Kozimovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHDA SIFAT NAZORATINI OSHIRISHNI RAQAMLASHTIRISH YO'LLARI.....	576
Meliyev X.T.	
INVESTIGATION OF THE EFFICIENCY OF FATS AND OILS REMOVAL FROM WASTEWATER GENERATED BY PUBLIC CATERING ENTERPRISES	585
Durdona Obutjonova, Xayrullo Ibroximov, Ahmadjon Ibadullaev, Umar Chorshanbiev, Babaev Askar	
INSON KAPITALINING IQTISODIY MAZMUNI, UNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI VA O'ZBEKISTONDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	591
Ismailova Gulruh Faxriddinovna	
HUDUDLARDA MOLIAVIY INKLYUZIVLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINING MOLIAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI.....	596
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
NORASMIY BANDLIK VA DAROMADLARNI SOLIQQA TORTISHDA SOLIQ IMTIYOZLARIDAN FOYDALANISH TAHLILI	600
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT KORXONALARINI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) ORQALI XUSUSIYLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI ("UZAUTO MOTORS" VA "O'ZBEKTELEKOM" AJ MISOLIDA).....	605
Razikov Ulug'bek Zaripovich	
QURILISHDA INNOVATSION FAOLIYAT TUSHUNCHASI VA TURLARI	611
B.K.Abdusamatov, I.A.Yusupov	
ИССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДОВ ЗАКРЕПЛЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ ПЕСКОВ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ ПОЛОС ВДОЛЬ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ	615
Лесов Кувандык Сагинович, Хуршида Абдимуминовна	
SURXONDARYO VILOYATI TUMANLARIDA INVESTITSIIYA MUHITINI YAXSHILASH OMILLARI.....	621
Qosimova Nodira Saidovna	
QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH VA RENTABELLIKNI OSHIRISH STRATEGIYALARI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	627
Sanjarbek Sotvoldiyev Dilshodbek o'g'li, Qodirov Zohidjon Eraliyevich	

YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATI TEKSHIRUVLARIGA OID ILMIY TALQINLARNING TAHLILI.....	632
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
QUYOSH ISSIQXONALARIDA QUYOSH ENERGETIK QURILMALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA TEXNIK YECHIMLARI	640
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
IT-KORXONALARIDA INVESTITSIYA VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI TAHLILI.....	648
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN LOYIHALAR TAHLILI	655
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПОДОТРАСЛЕЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА.....	666
Уролова Севара Бехзод кизи	
MAHALLIY BUDJETLARNI SHAKLLANTIRISH VA TAQSIMLASH JARAYONIDA FUQAROLAR ISHTIROKI: SO'ROVNOMA NATIJALARI ASOSIDA TAHLIL	672
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
TRANSPORT SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH: XORIJIY TAJRIBA.....	677
Mirzayeva Dildora Inomovna, Alijonov Ahadjon Hasanboy o'g'li	
BOSHQARUV ETIKASINING ZAMONAVIY BIZNESDA TUTGAN O'RNI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	686
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INNOVATSION-TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'NALISHLARI	694
Sh.A.Sultonov	
MINTAQAVIY INVESTITSION SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MODELLARINING ROLI	700
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
MASHINASOZLIKDA DETALLARNI SARALAB YIG'ISHNING AFZALLIGI VA AHAMIYATI	705
Baxramov Faxridin Xuzriddinovich, Abdixamidov Nurbek Ural o'g'li, Abdullayev Djura Xudoyorovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕХАНИЗМОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ ЭСКРОУ-СЧЕТОВ	712
Жаксымуратов Казбек Раджович	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	717
Nurullayev Baxrom Botirovich	
XIZMATLAR SOHASI RIVOJIDA DAROMADLARNING INKLYUZIV O'SISHI, KAMBAG'ALLIK DARAJASI TUSHISHINING MUHIM OMILIDIR.....	724
Saparov Murod Irgashovich	
BOZOR MUNOSABATLARI RIVOJLANISHI SHAROITIDA SOLIQ TIZIMINING DOLZARB MASALALARI.....	728
Umurzak Rajabov	
TIJORAT BANKLARIDA RESURS BAZASI SHAKLLANISHINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	734
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
OLIY TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH KORXONALARI O'RTASIDAGI INNOVATSION HAMKORLIK	741
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	

QURILISH TARMOG'IDA KICHIK VA YIRIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INVESTITSION-INNOVATSION MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	744
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
КЛЮЧЕВЫЕ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ПЕДАГОГА КАК ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ.....	750
Киличева Феруза Бешимовна	
NEYROPSIXOLINGVISTIKADA INVERSIV GAP KONSTRUKSIYALARINING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI	755
Tuyboyeva Shakhnoza	
ROLE OF MODERN MODELS IN REGIONAL PRODUCTION MANAGEMENT	758
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich	
HUDUDIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMINING AHAMIYATI.....	761
Karimova Shirin Zoxid qizi	
MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA ILG'OR XORIJ TAJRIBASI	766
Xolmatova Asila Menglimurod qizi	
QASHQADARYO VILOYATIDA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI	773
Sattorov Firdavs Ziyodullayevich	
TUSHUM VA DAROMAD HISOBI KATEGORIYALARINI XALQARO MOLIIYAVIY HISOBOT STANDARTLARI ASOSIDA TAHLILI.....	777
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	

TUSHUM VA DAROMAD HISOB KATEGORIYALARINI XALQARO MOLIYAVIY HISOBOT STANDARTLARI ASOSIDA TAHLILI

Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti
Buxgalteriya hisobi va audit kafedrasi professori, i.f.n.

Email: sbx2112@mail.ru

ORCID: [0000-0002-4076-0376](https://orcid.org/0000-0002-4076-0376)

Annotatsiya. Ushbu maqolada tushum va daromad hisob kategoriyalarining mazmuni, ularning iqtisodiy mohiyati hamda xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida tan olinishi va baholanishi tahlil qilinadi. Xususan, tushum va daromad tushunchalarining o'zaro farqlari, ularning moliyaviy hisobotda aks ettirilishi va investitsion qarorlar qabul qilishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, xalqaro standartlar asosida tushumni tan olishning besh bosqichli modeli, daromadni shakllantiruvchi omillar hamda amaliyotda uchraydigan muammolar chuqur tahlil etiladi.

Maqolada milliy buxgalteriya tizimi bilan xalqaro standartlar o'rtasidagi tafovutlar ham yoritilib, ularni uyg'unlashtirishning dolzarb jihatlariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari korxonalarda moliyaviy hisobot sifati va shaffofligini oshirish, investorlar uchun ishonchli axborot bazasini yaratish hamda iqtisodiy samaradorlikni baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: tushum, daromad, IFRS, moliyaviy hisobot, tan olish, baholash, buxgalteriya hisobi, iqtisodiy foyda, aktivlar, majburiyatlar, moliyaviy natija, hisob siyosati, xalqaro standartlar, moliyaviy tahlil.

Abstract. The article analyzes the content, economic essence, and recognition and measurement of revenue and income in accordance with International Financial Reporting Standards. In particular, it examines the differences between the concepts of revenue and income, their presentation in financial statements, and their importance in investment decision-making. At the same time, the five-step model of revenue recognition under international standards, the factors shaping income, and the practical challenges encountered in implementation are thoroughly analyzed.

The article also highlights the differences between the national accounting system and international standards, placing special emphasis on the actual aspects of their harmonization. The research results are significant for improving the quality and transparency of financial reporting in enterprises, creating a reliable information base for investors, and evaluating economic efficiency.

Keywords: revenue, income, IFRS, financial reporting, recognition, measurement, accounting, economic benefit, assets, liabilities, financial results, accounting policy, international standards, financial analysis.

Аннотация. В статье анализируются содержание, экономическая сущность, а также признание и оценка выручки и доходов в соответствии с Международными стандартами финансовой отчётности. В частности, рассматриваются различия между понятиями выручки и доходов, их отражение в финансовой отчётности и значение при принятии инвестиционных решений. Одновременно подробно анализируются пятиступенчатая модель признания выручки в рамках международных стандартов, факторы формирования доходов и практические проблемы, возникающие в процессе применения.

В статье также освещаются различия между национальной системой бухгалтерского учёта и международными стандартами, при этом особое внимание уделяется актуальным вопросам их гармонизации. Результаты исследования имеют важное значение для повышения качества и прозрачности финансовой отчётности предприятий, формирования надёжной информационной базы для инвесторов и оценки экономической эффективности.

Ключевые слова: выручка, доход, МСФО, финансовая отчётность, признание, оценка, бухгалтерский учёт, экономическая выгода, активы, обязательства, финансовый результат, учётная политика, международные стандарты, финансовый анализ.

KIRISH

Bugungi kunda global iqtisodiyotning rivojlanishi va integratsiyalashuvi sharoitida korxonalar faoliyatini samarali boshqarish, ularning moliyaviy natijalarini aniq va ishonchli baholash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonda buxgalteriya hisobi tizimi, ayniqsa tushum va daromad kabi asosiy iqtisodiy kategoriyalarni to'g'ri aniqlash va hisobga olish hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tushum va daromad korxonaning moliyaviy natijalarini ifodalovchi asosiy ko'rsatkichlar bo'lib, ular orqali korxonaning rentabelligi, samaradorligi va investitsion jozibadorligi baholanadi.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS)ning keng joriy etilishi natijasida tushum va daromad tushunchalariga nisbatan yondashuv sezilarli darajada takomillashdi. Xususan, IFRS 15 "Revenue from Contracts with Customers" standarti asosida tushumni tan olish qat'iy belgilangan besh bosqichli model orqali amalga oshiriladi. Ushbu model korxonalar tomonidan mijozlar bilan tuzilgan shartnomalarni chuqur tahlil qilishni, majburiyatlarni aniqlashni va tushumni bosqichma-bosqich tan olishni nazarda tutadi. Natijada moliyaviy hisobotlarning aniqligi va shaffofligi sezilarli darajada oshadi.

Shu bilan birga, tushum va daromad tushunchalari ko'pincha bir-biriga yaqin ma'noda qo'llanilsa-da, ularning iqtisodiy mazmuni turlicha hisoblanadi. Tushum odatda korxonaning asosiy faoliyati natijasida olingan mablag'larni anglatadi, daromad esa kengroq tushuncha bo'lib, u barcha turdagi iqtisodiy foydalarni, shu jumladan boshqa faoliyatdan olingan foydalarni ham o'z ichiga oladi. Mazkur farqlarni to'g'ri anglash moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasida ham xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga bosqichma-bosqich o'tish jarayoni amalga oshirilmoqda. Bu esa milliy buxgalteriya hisobi tizimini xalqaro talablar asosida takomillashtirishni, ayniqsa tushum va daromadni hisobga olish metodologiyasini yangilashni taqozo etadi. Amaliyotda esa tushumni tan olish vaqti, shartnoma shartlarini to'g'ri baholash, daromadlarni klassifikatsiya qilish kabi masalalarda ayrim murakkabliklar saqlanib qolmoqda.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi tushum va daromad hisob kategoriyalarini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida chuqur tahlil qilish, ularning iqtisodiy mohiyatini ochib berish hamda amaliyotda qo'llash samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tushum va daromad hisobining nazariy va amaliy jihatlarini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari doirasida ko'plab xorijiy olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Xususan, moliyaviy hisobotning konseptual asoslarini ishlab chiqishda David Tweedie boshchiligidagi IASB faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. U tomonidan ilgari surilgan yondashuvlarda tushum va daromadni tan olish jarayonida iqtisodiy mazmunning huquqiy shakldan ustunligi alohida ta'kidlanadi. Bu tamoyil keyinchalik IFRS 15 standartining asosiy metodologik negiziga aylangan.

Tushumni tan olish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar KPMG International hamda PwC ekspertlari tomonidan keng yoritilgan. Ularning tadqiqotlarida IFRS 15 "Revenue from Contracts with Customers" standarti asosida tushumni tan olishning besh bosqichli modeli korxona va mijoz o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni yanada aniqroq aks ettirish imkonini berishi ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, ushbu model daromadni vaqt bo'yicha taqsimlash va majburiyatlarni aniqlashda yuqori aniqlikni ta'minlaydi.

Daromad tushunchasining kengroq iqtisodiy mazmuni John Richard Hicks tomonidan ishlab chiqilgan. U daromadni kapitalni kamaytirmagan holda iste'mol qilinishi mumkin bo'lgan maksimal qiymat sifatida talqin qiladi. Ushbu yondashuv zamonaviy moliyaviy hisobot tizimlarida daromadni aniqlashning nazariy asoslaridan biri sifatida qo'llaniladi.

Moliyaviy hisobotda tushum va daromadni farqlash masalasi Stephen Penman tomonidan chuqur tahlil qilingan. Uning 2013-yilda chop etilgan tadqiqotlarida daromadning sifatini baholash, uni kelajakdagi pul oqimlari bilan bog'lash va investitsion qarorlar qabul qilishdagi roli asoslab berilgan. Penman daromadning faqat miqdoriy emas, balki sifat jihatlarini ham hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, Katherine Schipper va Mary Barth tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda moliyaviy hisobotning sifat ko'rsatkichlari, jumladan, tushum va daromad axborotining ishonchiligi va relevantligi masalalari yoritilgan. Ularning ilmiy ishlari IFRS tizimida moliyaviy axborotning foydalanuvchilar uchun ahamiyatini oshirishga qaratilgan.

Xalqaro amaliyotda tushum va daromad hisobining muammolari va ularni hal etish yo'llari International Accounting Standards Board tomonidan ishlab chiqilgan IFRS standartlari orqali tartibga solinadi. Xususan, IFRS 15 standarti 2014-yilda qabul qilingan bo'lib, u tushumni tan olishda yagona konseptual yondashuvni ta'minlashga xizmat qiladi. Mazkur standartni ishlab chiqishda Financial Accounting Standards Board bilan hamkorlik qilingan bo'lib, bu global miqyosda hisob siyosatini uyg'unlashtirishga yordam berdi.

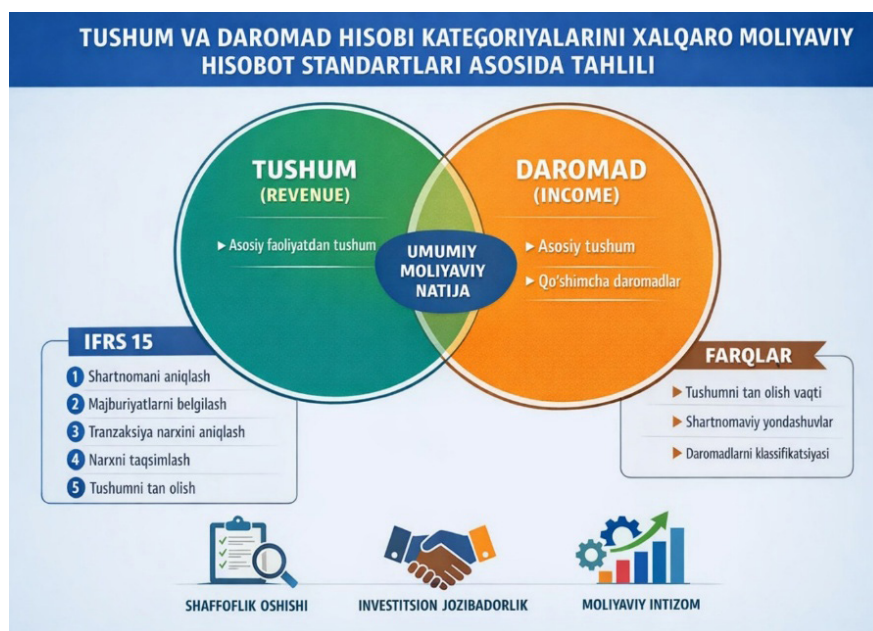
Shu bilan birga, Ray Ball va Philip Brown tomonidan olib borilgan empirik tadqiqotlar moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari, jumladan daromad ma'lumotlarining bozor qiymatiga ta'sirini ochib beradi. Ularning ishlari daromad axborotining investorlar uchun axborot qiymatini asoslab beradi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tushum va daromad kategoriyalarini IFRS asosida hisobga olish va moliyaviy hisobotda aks ettirish jarayoni nazariy jihatdan mukammal asoslangan bo'lsa-da, amaliyotda uni qo'llash ko'plab professional mulohazalar va baholashlarni talab qiladi. Bu esa mazkur yo'nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish zarurligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot tushum va daromad hisob kategoriyalarining iqtisodiy mazmunini hamda ularni xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosida tan olish va baholash jarayonlarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasi kompleks yondashuvga asoslangan bo'lib, unda nazariy, solishtirma va amaliy tahlil usullarining o'zaro uyg'unligi ta'minlandi.

Tadqiqotning nazariy-uslubiy asosini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari tizimi tashkil etadi. Xususan, IFRS 15 "Revenue from Contracts with Customers" standarti tushumni tan olishning asosiy manbai sifatida o'rganildi. Ushbu standartga muvofiq tushumni tan olish quyidagi besh bosqich asosida amalga oshiriladi: mijoz bilan shartnomani aniqlash, majburiyatlarni ajratish, tranzaksiya narxini belgilash, narxni majburiyatlarga taqsimlash va tushumni majburiyat bajarilganda tan olish. Mazkur model metodologik jihatdan tahlil qilinib, uning amaliy qo'llanilish mexanizmlari yoritildi (1-rasm).

1-rasm. Tushum va daromad kategoriyalarining IFRS asosidagi o'zaro bog'liqligi va farqlari diagrammasi¹

Bundan tashqari, daromad kategoriyasini kengroq iqtisodiy tushuncha sifatida o'rganish uchun IAS 1 "Presentation of Financial Statements" standarti va boshqa tegishli hujjatlar ham tahlil qilindi. Shu orqali daromadning tarkibiy tuzilishi, uning shakllanish manbalari va moliyaviy natijalar bilan o'zaro bog'liqligi aniqlashtirildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy tadqiqot usullari keng qo'llanildi:

- Ilmiy abstraksiya usuli – tushum va daromad kategoriyalarining nazariy asoslarini umumlashtirish, ularning iqtisodiy mohiyatini aniqlash va muhim belgilarini ajratib ko'rsatishda qo'llanildi. Bu usul orqali ushbu kategoriyalarning fundamental xususiyatlari shakllantirildi.

- Tahlil va sintez usullari – tushum va daromadning tarkibiy elementlari alohida o'rganilib, keyinchalik yagona tizimga keltirildi. Tahlil jarayonida tushumning shakllanish manbalari (asosiy faoliyat daromadlari), daromadning esa keng qamrovli iqtisodiy foyda sifatidagi xususiyatlari chuqur o'rganildi.

- Taqqoslash (komparativ) tahlil usuli – milliy buxgalteriya hisobi amaliyoti bilan IFRS talablari o'rtasidagi farqlarni aniqlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Xususan, tushumni tan olish mezonlari, vaqt jihatidan e'tirof etish, daromadni klassifikatsiya qilish kabi jihatlar solishtirildi.

¹ Muallif ishlanmasi

• Tizimli yondashuv – tushum va daromadni korxona moliyaviy faoliyatining o'zaro bog'liq elementlari sifatida ko'rib chiqish imkonini berdi. Ushbu yondashuv orqali daromad, xarajatlar va foyda o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tizimli ravishda tahlil qilindi.

• Mantiqiy va strukturaviy tahlil – IFRS 15 doirasidagi besh bosqichli modelning ichki tuzilmasini o'rganishda qo'llanildi. Har bir bosqichning iqtisodiy mazmuni va amaliy ahamiyati izchil yoritildi.

• Empirik (amaliy) tahlil usuli – korxonalar moliyaviy hisobotlarining umumlashtirilgan ko'rsatkichlari asosida tushum va daromad dinamikasi, ularning o'zgarish tendensiyalari baholandi. Bu esa nazariy xulosalarni amaliy dalillar bilan mustahkamlash imkonini berdi.

• Induksiya va deduksiya usullari – alohida faktlardan umumiy xulosalar chiqarish (induksiya) hamda umumiy nazariy qoidalardan kelib chiqib aniq holatlarni tushuntirish (deduksiya) jarayonida qo'llanildi.

Tadqiqotda foydalanilgan ma'lumotlar manbalari sifatida xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, ilmiy maqolalar, monografiyalar, darsliklar, shuningdek, korxonalar moliyaviy hisobotlari va statistik ma'lumotlar xizmat qildi. Ushbu manbalar asosida tushum va daromad kategoriyalarining zamonaviy iqtisodiy sharoitdagi o'zni va ahamiyati kompleks ravishda o'rganildi.

Shuningdek, tadqiqot davomida sifat va miqdoriy tahlil usullarining uyg'unligi ta'minlanib, moliyaviy ko'rsatkichlarning nafaqat mazmuni, balki ularning o'zgarish dinamikasi ham hisobga olindi. Bu esa tadqiqot natijalarining aniqligi va ishonchligini oshirishga xizmat qildi.

Natijada qo'llanilgan metodologik yondashuvlar tushum va daromad hisob kategoriyalarini xalqaro standartlar asosida chuqur, tizimli va har tomonlama tahlil qilish imkonini berdi hamda ilmiy asoslangan xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun zarur poydevor yaratdi.

"Tushum va daromad hisob kategoriyalari" bo'yicha jadval. Jadval IFRS asosida tushum va daromad kategoriyalarini solishtiradi (1-jadval).

1-jadval. IFRS asosida tushum va daromad kategoriyalarining solishtirma tavsifi²

Kategoriya	Ta'rif	IFRSdagi o'zni
Tushum (Revenue)	Asosiy faoliyatdan olingan daromad	IFRS 15 ga muvofiq, majburiyatlar bajarilgandan keyin tan olinadi
Daromad (Income)	Tushum + boshqa manbalardan olingan foyda	Umumiy moliyaviy natijani aks ettiradi
Asosiy faoliyat daromadlari	Sotuvlar va xizmatlardan tushgan mablag'lar	IFRS 15 orqali tan olinadi
Boshqa operatsion daromadlar	Asosiy faoliyatga bog'liq bo'lmagan daromadlar	IFRS bo'yicha alohida ko'rsatiladi
Nooperatsion daromadlar	Investitsiya va moliyaviy faoliyatdan daromad	Sof foyda hisobida aks ettiriladi

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot doirasida tushum va daromad hisob kategoriyalarining xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosida shakllanishi, tan olinishi va moliyaviy hisobotda aks ettirilishi har tomonlama tahlil qilindi. O'rganishlar natijasida ushbu kategoriyalarning iqtisodiy mazmuni, ularning o'zaro bog'liqligi hamda farqlovchi jihatlari aniqlandi va tizimli ravishda asoslab berildi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, tushum IFRS talablari asosida korxonaning mijozlar bilan tuzilgan shartnomalari doirasida yuzaga keladigan majburiyatlar bajarilgandan keyingina tan olinadi. Bu yondashuv, ayniqsa, IFRS 15 standartida belgilangan besh bosqichli model orqali amalga oshirilib, tushumni sun'iy ravishda oshirib ko'rsatish holatlarining oldini olishga xizmat qiladi. Natijada moliyaviy hisobotlarda aks ettirilayotgan ko'rsatkichlarning ishonchligi va haqqoniyligi sezilarli darajada oshadi.

Shu bilan birga, daromad kategoriyasi tushumga nisbatan kengroq iqtisodiy mazmunga ega ekanligi aniqlandi. Ya'ni, daromad tarkibiga nafaqat asosiy faoliyatdan olingan tushum, balki boshqa operatsion va nooperatsion daromadlar, jumladan, moliyaviy faoliyatdan tushgan foydalar ham kiradi. Bu esa korxonaning umumiy moliyaviy natijalarini kompleks baholash imkonini yaratadi.

O'tkazilgan solishtirma tahlillar natijasida milliy buxgalteriya hisobi tizimi bilan IFRS o'rtasida bir qator muhim tafovutlar mavjudligi ham aniqlangan. Xususan, quyidagi jihatlar asosiy farqlar sifatida namoyon bo'ldi:

- tushumni tan olish vaqtining turlicha belgilanishi;
- shartnomaviy majburiyatlarni aniqlash va baholashdagi farqlar;
- daromadlarni guruhlash va moliyaviy hisobotda aks ettirishdagi yondashuvlarning turlicha ekanligi.

2 Muallif ishlanmasi

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari IFRS standartlarini amaliyotga joriy etish korxonalar faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Jumladan, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi ortadi, investorlar va kreditorlar uchun taqdim etilayotgan axborot sifati yaxshilanadi hamda korxonaning investitsion jozibadorligi oshadi.

Shuningdek, empirik kuzatuvlar asosida tushum va daromad ko'rsatkichlari o'rtasidagi nisbat korxonaning faoliyat samaradorligini baholashda muhim indikatorlardan biri ekanligi qayd etildi. Yuqori tushum hajmi har doim ham yuqori daromadni anglatmasligi, aksincha, xarajatlar darajasiga bog'liq holda sof moliyaviy natija shakllanishi aniqlangan.

Umuman olganda, olib borilgan tadqiqot natijalari tushum va daromad hisob kategoriyalarini xalqaro standartlar asosida to'g'ri tashkil etish korxona moliyaviy boshqaruvining samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari tushum va daromad hisob kategoriyalarining xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosida hisobga olish va moliyaviy hisobotda aks ettirishning murakkab va ko'p qirrali jarayon ekanligini ko'rsatdi. Ushbu natijalar nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliyotda ham korxonalarning moliyaviy boshqaruviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tushum va daromad tushunchalari bir-biriga yaqin bo'lsa-da, ularning iqtisodiy mazmuni, shakllanish manbalari va moliyaviy hisobotdagi roli sezilarli farq qiladi.

IFRS 15 standarti asosida tushumni tan olish besh bosqichli model orqali amalga oshiriladi: mijoz bilan shartnomani aniqlash, majburiyatlarni ajratish, tranzaksiya narxini belgilash, narxni majburiyatlarga taqsimlash va tushumni majburiyatlar bajarilganda tan olish. Ushbu mexanizm korxonalarda moliyaviy natijalarni manipulyatsiya qilish holatlarini kamaytiradi va hisobotlarning haqqoniyligini oshiradi. Shu bilan birga, ushbu jarayon korxonalarda ichki nazorat tizimini mustahkamlash va moliyaviy intizomni oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tushum va daromadni to'g'ri ajratish va belgilangan standartlar asosida hisobga olish korxonalarning moliyaviy holatini to'liq va ishonchli aks ettirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Daromad kategoriyasi tushumga nisbatan kengroq iqtisodiy mazmunga ega ekanligi aniqlandi. Ya'ni, daromad tarkibiga nafaqat asosiy faoliyatdan olingan tushum, balki boshqa operatsion va nooperatsion foydalar ham kiradi. Bu esa korxonaning moliyaviy natijalarini tahlil qilishda ko'proq kontekst beradi, investorlar va kreditorlar uchun moliyaviy hisobotlarning qanchalik ishonchli ekanligini baholash imkonini oshiradi. Shu jihatdan qaraganda, daromad bilan tushum o'rtasidagi farq moliyaviy ko'rsatkichlarni tahlil qilish jarayonida muhim indikator sifatida xizmat qiladi.

Milliy buxgalteriya hisobi tizimi bilan IFRS o'rtasida aniqlangan farqlar ham muhokama qilindi. Masalan, tushumni tan olish vaqti, shartnomaviy majburiyatlarni baholash yondashuvlari va daromatlarni klassifikatsiya qilish bo'yicha milliy amaliyotlar IFRS talablari bilan to'liq mos kelmaydi. Bu esa o'z navbatida moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va soliq siyosati nuqtayi nazaridan ayrim qiyinchiliklar keltirib chiqaradi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, milliy tizimni xalqaro standartlarga moslashtirish korxonalarda hisobot sifatini oshirish va investorlar uchun axborotning ishonchligini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi.

Bundan tashqari, empirik kuzatuvlar korxonalarda tushum va daromad ko'rsatkichlari o'rtasidagi dinamikani ham ochib berdi. Masalan, yuqori tushumga ega korxonalar har doim yuqori daromad ko'rsatmaydi, chunki daromad xarajatlar, soliqlar va boshqa moliyaviy majburiyatlar hisobga olingan holda shakllanadi. Shu jihatdan, daromad tushumni to'g'ri aks ettiruvchi indikator bo'lib, korxonaning sof moliyaviy natijasini baholash imkonini beradi. Tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, tushum va daromadning vaqt davomida o'zgarishi korxona strategiyasini aniqlash va investitsion qarorlar qabul qilishda muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari mavjud ilmiy adabiyotlar bilan mos keladi. Ko'plab tadqiqotchilar ham tushum va daromad kategoriyalarini IFRS standartlari asosida o'rganishning afzalliklarini ta'kidlab, ularni moliyaviy tahlil va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim indikator sifatida ko'rsatgan. Bu esa tadqiqotning nazariy asosini mustahkamladi va ilmiy xulosalarning ishonchligini oshirdi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, tushum va daromadni xalqaro standartlar asosida to'g'ri hisobga olish korxonalarda moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish, moliyaviy hisobotlarni shaffoflashtirish va iqtisodiy qaror qabul qilish jarayonlarini sifatli qilishda asosiy omil hisoblanadi. Shu bilan birga, ushbu jarayon milliy buxgalteriya tizimini xalqaro talablar bilan uyg'unlashtirishni, malakali mutaxassislarni tayyorlashni va zamonaviy axborot tizimlarini joriy etishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. IFRS Foundation. IFRS Standards and Implementation Guidelines. London: IFRS Foundation, 2022. ([ojs.qmii.uz](https://www.ifsrfoundation.org.uk/en/publications))
2. PKF International Ltd. Wiley 2022 Interpretation and Application of IFRS Standards. Wiley, 2022. ([oreilly.com](https://www.wiley.com))
3. International GAAP Committee. International GAAP 2021. Wiley, 2021. ([oreilly.com](https://www.wiley.com))

4. Qodirova S.B. & Tashnazarova D. Revenue Recognition Under IFRS 15 and Its Implications for Financial Performance Analysis. Worldwide Cross-Disciplinary Research, 2025. (interspp.com)
5. IFRS 15: Revenue from Contracts with Customers. Wikipedia, 2026. ([Википедия](https://ru.wikipedia.org))
6. Yusupov A.M. The Importance and Objectives of the Formation and Presentation of Financial Statements in Accordance with IFRS of the Republic of Uzbekistan. Journal of Contemporary World Studies, 2025. (bestjournalup.com)
7. "Issues of the Impact of the Implementation of IFRS on Corporate Income Taxation in Uzbekistan", International Journal of Economics and Accounting Review, 2025. (tadqiqot.uz)
8. Sohibov A.D. & Xursandov K.M. Xalqaro Buxgalteriya Standartlarini Joriy Etishning Dolzarbligi: IFRSga O'tishning Foydalari va Qiyinchiliklari. Tadqiqotlar, 2025. (journalss.org)
9. Kamolova F.K. Accounting for Accounts Receivable According to IFRS. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 2023. (internationaljournals.co.in)
10. Djambakieva G. Application of IFRS in Budgetary Accounting. Green Economy and Development, 2025. (yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz)
11. Fayziyev M.R. The Procedure of Accounting and Preparation of Financial Statements in State Participation Companies on the Basis of IFRS. Modern Science and Research, 2024. (inlibrary.uz)
12. Nobes C. & Parker R. Comparative International Accounting. Pearson Education, 2021. (worldlyjournals.com)
13. Deloitte. IFRS in Practice. London: Deloitte Publishing, 2022. (worldlyjournals.com)
14. Lingjun Ying. IFRS 15: The New Revenue Recognition Standard. Comprehensive IFRS textbook, 2015. (staff.ces.funai.edu.ng)
15. Palepu K. & Healy P. Business Analysis and Valuation Using Financial Statements. Cengage, 2012. ([Википедия](https://ru.wikipedia.org))
16. Angus O. Unegbu. Theories of Accounting: Evolution & Developments, Income-Determination and Diversities in Use. ArXiv, 2014. ([arXiv](https://arxiv.org))
17. Yusupov A.M. (2025). Financial Reporting and IFRS in Uzbekistan. International Accounting Research, 2025. (bestjournalup.com)
18. IFRS Conceptual Framework for Financial Reporting. IASB official publication, 2018. (standard)
19. IAS 1: Presentation of Financial Statements. IASB official standard. (standard)
20. IAS 2: Inventories. IASB official standard. (standard) (worldlyjournals.com)

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100